

OPIEKA NAD NOWONARODZONYM ŻREBIĘCIEM

Strata źrebięcia w pierwszych dniach życia, jest dla hodowcy deprymującym i bolesnym doświadczeniem. Należy jednak zaznaczyć, że poprzez staranną opiekę nad klaczą i nowonarodzonym źrebięciem można tę niekorzystną statystykę znacznie poprawić.

Średnia długość trwania ciąży u klaczy wynosi 340 dni, jednak zarówno po 320 jak i 360 dniach ciąży może urodzić się zdrowe i dojrzałe źrebie. Różna długość trwania ciąży sprawia hodowcą spore trudności w obserwacji okresu okołoporodowego i nadzorowaniu porodu. Poród ma najczęściej miejsce w godzinach nocnych w większej części pomiędzy północą a wczesnymi godzinami rannymi. Obserwacja porodu jest ważna nie tylko ze względu na wczesne wykrycie komplikacji porodowych, ale także ze względu na to, że pierwsze godziny życia źrebięcia, są okresem krytycznym dla niego. Prawidłowe cechy zdrowego źrebięcia przedstawione zostały w tabeli.

Źrebię po porodzie:

- przyjmuje pozycję mostkową natychmiast po porodzie,
- wykazuje wyraźne ruchy brzucha i klatki piersiowej,
- odruch ssania pojawia się po około 20 minutach po porodzie,
- stabilny rytm oddechowy: 20-40 oddechów/minutę przez pierwsze tygodnie życia
- regularny rytm serca: 70-100 uderzeń/minutę przez pierwsze dni życia
- temperatura wewnętrzna ciała 37,2 – 38,9°C w pierwszych 4 dniach życia,
- wstaje do 2 godzin po porodzie,
- pierwszy raz ssie do dwóch godzin po porodzie,
- ogierki pierwszy raz oddają mocz do 6 godzin po porodzie,
- klaczki pierwszy raz oddają mocz do 12 godzin po porodzie,
- oddanie smółki następuje 3 do 6 godzin po porodzie,

12 godzin po porodzie:

- pewnie podąża za matką,
- może bez trudu kłaść się i powstawać,
- interesuje się intensywnie otoczeniem,

Po urodzeniu źrebięcia nie należy przecinać sznura pępowinowego, gdyż przerywa się on sam w najslabszym miejscu w odległości kilku centymetrów od ściany brzucha źrebięcia. Podczas kilku minut w ciągu których źrebie po porodzie jest jeszcze połączone z klaczą za pomocą sznura pępowinowego przepływa do jego organizmu jeszcze ok. 1-2 litrów krwi. Jeżeli, w bardzo wyjątkowych sytuacjach, istnieje potrzeba przerwania sznura pępowinowego, nie powinno się go obcinać, a

jedynie przerwać rękoma, w miejscu gdzie się on zwykle przerywa. Takie postępowanie powoduje lepsze zamknięcie naczyń krwionośnych sznura pępowinowego. Jeżeli sznur pępowinowy intensywnie krwawi (cienki strumień lub intensywne krople) wówczas niezbędne jest założenie możliwie sterylnej przewiązki lub instrumentu. Pępek źrebięcia jest w pierwszych godzinach i dniach po porodzie wrotami przez które najczęściej wnikają bakterie chorobotwórcze, dlatego należy zwrócić szczególną uwagę na jego higienę i dezynfekcję. Koniec pępowiny powinien zostać starannie zdezynfekowany za pomocą jodiny lub innego roztworu jodu. Szczególnie nadają się do tego celu alkoholowe roztwory jodu, które mają dodatkowe działanie zasuszające. Dezynfekcje należy kontynuować przez pierwsze dni życia źrebięcia, a poza tym należy zwracać uwagę, czy pępek nie jest mokry (zakażenie, przetrwały moczownik) lub bolesny. W przypadku stwierdzenia zmian należy wezwać lekarza weterynarii.

Jeżeli klacz nie wylizuje źrebięcia hodowca może wysuszyć i masować noworodka za pomocą czystej słomy lub ręczników. Przyspiesza to wysychanie sierści, pobudza krążenie i oddychanie.

Ogromne znaczenie dla zdrowia i rozwoju noworodka pobranie przez niego w pierwszych godzinach życia wystarczającej ilości siary. W związku z budową łożyska źrebię nie może być zaopatrzone w przeciwciała podczas życia płodowego. Dlatego klacz gromadzi przeciwciała przeciwko czynnikom chorobotwórczym środowiska w którym się znajduje w siarze. Przez pierwsze 12 do 18 godzin życia noworodka przeciwciała pobierane z siarą, dzięki specjalnym mechanizmom ochronnym, nie są trawione w układzie pokarmowym i mogą przez ścianę jelit przenikać do krwi. Stąd też maksymalna ochrona noworodka przeciw czynnikom chorobotwórczym środowiska zostaje zapewniona jeżeli w ciągu pierwszych 12 godzin życia pobierze on kilka litrów siary matki. Jeżeli noworodek jest zbyt słaby aby w ciągu pierwszych dwóch do maksymalnie czterech godzin po porodzie samodzielnie ssać, należy zdoić klacz i podać siarę za pomocą butelki. Jeżeli brak odruchu ssania, należy wezwać lekarza weterynarii, który za pomocą sondy nosowo-żołądkowej poda siarę bezpośrednio do żołądka. Podobnie należy postąpić jeżeli klacz utrudnia noworodkowi pobieranie siary, co czasami może mieć miejsce u młodych, niedoświadczonych klaczy z bardzo silnie wypełnionym wymieniem lub obrzękami po długotrwałym porodzie.

Jeżeli klacz nie ma siary, gdyż straciła mleko przed porodem, nie „zrobiła“ wymienia lub padła przy porodzie, można podać siarę innej klaczy. Siara może bez problemu być przechowywana przez okres jednego roku w temperaturze -18°C . Siara innych gatunków zwierząt nie ma dużej wartości dla źrebiąt. Źrebięciu powinno się proponować od 100 do 200 ml siary co pół godziny, podawanej za pomocą dziecięcej butelki ze smoczkiem. Siara powinna mieć temperaturę 37°C . Jeżeli hodowca nie ma siary od innej klaczy należy wezwać lekarza weterynarii, który źrebięciu poda plazmę krwi. W tym celu najlepiej pobrać krew od matki lub starszego wałacha znajdującego się w tej samej stajni aby zapewnić przeciwciała przeciwko możliwie wielu patogenom specyficznym dla danej stajni.

W 18 do 24 godziny po porodzie należy skontrolować za pomocą szybkiego testu (ryc.1) czy noworodek pobrał dostateczną ilość przeciwciał z siarą. Wartości powyżej 8 g/L informują, że źrebiak ma dostateczną ilość przeciwciał ochronnych przeciwko bakterii wywołującym kulawkę czy zapalenie płuc. Jeżeli noworodek nie osiągnął wymienionego poziomu zaleca się podanie plazmy krwi jak opisano powyżej.

Źrebięta rozpoczynają wydalanie smółki już w krótkim czasie po pobraniu siary. Smółka (mekonium) jest brunatno-czarnego koloru, połyskująca i klejącej konsystencji. Noworodek wydała ok. 50 cm smółki, w jednej lub kilku częściach. O pełnym odejściu smółki można mówić jeżeli źrebię zaczyna wydalać normalny kał, który w odróżnieniu od smółki jest rzadszy i żółto-brunatny. Często dochodzi jednak, szczególnie u ogierków, do zatrzymania smółki u źrebiąt. Jeżeli w 12 godzin po porodzie źrebie nie oddało smółki, lub wykazuje objawy kolkowe, niezwłocznie należy wezwać lekarza weterynarii. Hodowcy, często już w kilka godzin po porodzie podają źrebiętom „środki poślizgowe“ we wlewie doprostopniczym, aby wspomóc wydalanie smółki. Należy jednak zaznaczyć, że wszelkie manipulacje w prostnicy noworodka, wykonywane w niefachowy sposób grożą perforacją jelita, co w konsekwencji zapalenia otrzewnej może prowadzić nawet do śmierci zwierzęcia. Również nie wskazane są roztwory wodne mydła, które rozpuszczają ochronną warstwę śluzówki jelita. Godne polecenia są jedynie wlewy ciepłego roztworu parafiny lub gotowe preparaty handlowe przeznaczone do aplikacji doprostopniczej (ryc.2). W bardzo krytycznych wypadkach istnieje konieczność operacyjnego usunięcia zalegającej smółki.

Równie ważna jest kontrola oddawania przez noworodki moczu. Źrebięta oddają często małe ilości jasnożółtego, nie skoncentrowanego moczu. Zagrożeniem

życia źrebięcia jest wystąpienie pęknięcia pęcherza moczowego, kiedy źrebie nie oddaje moczu lub oddaje bardzo małe ilości, a pozostała część wycieka do jamy brzucha. Początkowo takie źrebięta mają nie zaburzony stan ogólny, który pogarsza się ciągle począwszy od 2-3 dnia życia. W takim wypadku konieczne jest chirurgiczne zaopatrzenie pęknięcia pęcherza moczowego i intensywna terapia w celu poprawy stanu ogólnego. Im wcześniej schorzenie zostanie rozpoznane, a źrebię zostanie poddane operacji, tym korzystniejsza jest prognoza i szanse na całkowite wyleczenie.

W celu ochrony źrebiąt przed pasożytami należy je regularnie odrobaczać, a przede wszystkim regularnie odrobaczać klacze. Klacze należy odrobaczać minimum 4 razy w roku, jednakże w ciągu pierwszych 45 dni ciąży nie należy odrobaczać klaczy, a szczególnie nie należy używać w tym czasie preparatów zawierających iwermektynę. Także w ostatnim miesiącu ciąży nie powinno się odrobaczać klaczy, ze względu na niebezpieczeństwo sprowokowania porodu. Należy jednak odrobaczyć klacz w ciągu pierwszego dnia po porodzie, aby zabezpieczyć noworodka przed zakażeniem *strongyloides westeri*, którego larwy mogą znajdować się w mleku. Najlepsze w tym celu są preparaty zawierające iwermektynę lub moksydektynę. Źrebię należy odrobaczać pierwszy raz w wieku 3-4 tygodni, a następnie co 4 tygodnie, do rozpoczęcia sezonu pastwiskowego. W czasie sezonu pastwiskowego źrebięta należy odrobaczać trzykrotnie, ostatni raz przed odsadzeniem, a w 4 tygodnie po odsadzeniu jeszcze raz przeciwko tasiemcom. Preparaty zawierające iwermektynę lub moksydektynę można używać u źrebiąt od 4 miesiąca życia, wcześniej należy stosować preparaty benzimidazolowe.

Pierwsze szczepienie źrebięcia przeciwko tężcowi, grypie i zakażeniom herpeswirusowym powinno mieć miejsce nie wcześniej niż w 4 miesiącu życia, a jeżeli klacz była regularnie szczepiona, nawet w 6 miesiącu życia. Szczepienie w takim wieku zapewnia dobrą odpowiedź organizmu źrebięcia, gdyż jego system immunologiczny jest już w pełni rozwinięty, a odpowiedź bierna, czyli immunoglobuliny pobrane z siarą nie osłabiają reakcji na szczepionkę. Druga dawka szczepionki powinna być podana po 4 do 6 tygodniach od pierwszej, a kolejne co 6 miesięcy, za wyjątkiem tężca, którego dawkę przypominającą powinno się podawać co 1 lub 2 lata. W przypadku szczepień przeciwko zakażeniom herpeswirusowym zaleca się podanie trzeciej dawki szczepionki w około 9 miesiącu życia. Tak więc w

pierwszym półroczu szczepień przeciwko herpeswirusowi źrebię jest szczepione 4 razy, a następnie co pół roku.